http://dx.doi.org/10.18778/8088-241-6.32

Jarosław Szuta
Akademia Pomorska w Słupsku

Obraz świata w mikrotoponimii Pomorza Gdańskiego

1. Źródła analizowanego materiału

Niniejszy podrozdział ma charakter wstępu czy też zarysu większego projektu, jakim jest odtworzenie, zrekonstruowanie świata, jaki widziany był oczami osób tworzących nazwy – nazywających obiekty niezamieszkałe.

Przedmiotem mojego zainteresowania są nazwy terenowe lądowe z terenu Pomorza Gdańskiego. W kręgu mojego zainteresowania stały się zatem nazwy: pól, łąk, miedz i dróg, lasów i drzew, placów, uroczysk, gór, dolin, głazów itd. Nie analizuję tu nazw terenowych wodnych, gdyż te przez swoją specyfikę, m.in. przez to, że często jest to starsza niż nazwy lądowe warstwa nazewnicza [Treder 2006: 178], zasługują na odrębne opracowanie. Gdy tego się już dokona, cenne będą badania porównawcze. Badania te mogą też dotyczyć terenów na wschód i zachód od Pomorza Gdańskiego, gdyż tego rodzaju monografie powstały i powstają, głównie pod kierunkiem naukowym uczniów Ojca Zespołu Onomastycznego Uniwersytetu Gdańskiego.

Analizowany materiał w głównej mierze pochodzi z serii Pomorskie Monografie Toponomastyczne (dalej PMT). Dotychczas ukazało się piętnaście tomów tej serii. Opracowane zostały następujące powiaty: kościerski, pucki (Jerzy Treder w osobnym tomie wydał opracowanie nazw terenowych z tego powiatu [Treder 1977], których zebrał około 2.6 tys.). Dalej to powiaty: gdański i tczewski, starogardzki, świecki, bytowski, słupski, wejherowski, tucholski, a także nazewnictwo geograficzne Powiśla Gdańskiego. Dwie prace z wymienionej serii mają odmienny charakter – są to prace poświęcone strukturom nazw – nazwy geograficzne z sufiksem -*ov*- (PMT II) oraz nazwy geograficzne z sufiksem -*in*- (PMT V). Materiał opracowany w wymienionych monografiach pochodzi z licznych dokumentów historycznych i badań terenowych (źródła w każdym z tomów). Jeżeli chodzi o nazwy terenowe, to większa ich część do dziś przekazywana jest ustnie i została zebrana przez autorów podczas badań terenowych. Zaznaczyć tu trzeba, że mało jest w Polsce terenów tak dokładnie i szczegółowo zbadanych pod kątem oni-

micznym, dokładniej toponimicznym. Tak bogaty materiał pozwala dopiero na dalsze jego badania. Z takim postulatem wystąpiła m.in. Ewa Rzetelska-Feleszko, mówiąc o onomastyce kulturowej: „Pamiętać jednak trzeba, że łączenie genezy nazw własnych z faktami należącymi do szeroko pojętej kultury, a także obserwacja zmian dotyczących ich funkcji i towarzyszących im konotacji możliwe są wtedy, gdy mamy do dyspozycji wcześniejsze, dobrze opracowane prace materiałowe. Etap gromadzenia materiałów, ich analiza i publikacja pozostają w dalszym ciągu bardzo ważne. Bez szczegółowej wiedzy o badanym zespole nazw wnioski o charakterze kulturowym mogłyby się okazać zbyt pochopne" [Rzetelska-Feleszko 2007: 61].

2. Wcześniejsze i współczesne metody badań mikrotoponimii

W wypadku tak drobiazgowo opracowanego nazewnictwa geograficznego (biorąc pod uwagę nawet krytyczne nieraz uwagi pokazujące się w recenzjach poszczególnych opracowań) Pomorza Gdańskiego wydaje się uzasadnione poszukiwanie dalszych, poza etymologicznymi, interpretacji tego materiału.

Podobne badania prowadzone były wcześniej. Skupiały się one jednak na badaniu pól leksykalnych zawartych w nazwach Pomorza Gdańskiego. Jako przykład można tu przywołać pracę Ewy Jakus-Borkowej: *Bazy piec, huta, smoła i węgiel w toponimii regionu świeckiego* [Jakus-Borkowa 1982: 167–178]. Autorka analizuje nazwy geograficzne związane z zakładami przemysłowymi gospodarki leśnej i dochodzi do wniosków, że m.in. analiza zgromadzonego materiału i obserwacja mapy pozwalają także na wskazanie związków pomiędzy nazwami własnymi a osadnictwem, historią i geografią gospodarczą oraz środowiskiem geograficznym [Jakus-Borkowa 1982: 173]. Z terenu Pomorza Zachodniego można przywołać pracę Aleksandry Belchnerowskiej: *Bazy leksykalne ujawnione w nazwach geograficznych ziemi kołobrzesko-koszalińskiej* [Belchnerowska 1981: 121–129].

Jednakże te, jak i nie wspomniane tu prace, nie analizują w pełni związków geografii, historii i wielu innych dziedzin nauki z nazwami własnymi. Powodem takiego stanu rzeczy było prawdopodobnie to, że powstające w tamtych czasach prace były w głównej mierze pracami materiałowymi, które miały na celu przede wszystkim zgromadzenie jak największej liczby nazw własnych z badanego terenu i opracowanie ich pod względem etymologicznym. Trzeba zaznaczyć, że autorom serii Pomorskich Monografii Toponomastycznych to się udało. Tak bogaty i zetymologizowany materiał pozwala na dalsze jego badanie, badanie pod innym kątem, przez pryzmat innych nauk. Impulsem do tego rodzaju badań mogą być słowa Ewy Jakus-Borkowej zawarte w podsumowaniu jednej z przywołanych wcześniej prac: „Z obserwacji wykonanych map wynika, iż niektóre omawiane tu

nazwy znajdują się na terenach bezleśnych. Jednak dobra znajomość toponimii całego regionu (np. faktu występowania tam wielu nazw mówiących o drzewach, lasach, zwierzętach itp.) pozwala na stwierdzenie, że obszary leśne miały zasięg znacznie większy niż obecnie" [Jakus-Borkowa 1981: 61].

Naturalną potrzebą człowieka jest nazywanie wszystkiego, co go otacza. Służy to pewnego rodzaju organizacji, uporządkowaniu otaczającej go rzeczywistości. Parafrazując słowa Jolanty Maćkiewicz, można powiedzieć, że nazwa własna (w tym – mikrotoponim) zasadniczo nie tworzy nowego świata. Jej funkcja kreatywna polega nie na stwarzaniu, lecz na przetwarzaniu [Maćkiewicz 1999: 12]. Człowiek, stając przed roztaczającą się przed nim przestrzenią, stara się ją uporządkować. By tego dokonać musi wpierw „pokawałkować", „poszatkować" to, co dookoła widzi – dokonuje w ten sposób strukturyzacji, czyli wyodrębnia poszczególne obiekty. Następnym zabiegiem jest opis tych obiektów, czyli ich uporządkowanie, umieszczenie na tle różnorodnych całości, a następnie ocena [Maćkiewicz 1999: 12]. Często, a może wyłącznie, zabiegu tego dokonuje się spontanicznie.

Efektów tego rodzaju zabiegów łatwiej chyba szukać w mikrotoponimii właśnie, a nie np. w toponimii, gdyż te nazwy mogły w większym niż mikrotoponimy stopniu ulegać wpływom zewnętrznym, np. urzędom itp.

3. Obraz świata zawarty w mikrotoponimii Pomorza Gdańskiego

W tym rozdziale chciałbym przedstawić moje spostrzeżenia dotyczące obrazu świata, jaki jawi się w nazwach terenowych lądowych powiatu starogardzkiego. Wybór tego, a nie innego powiatu, tej, a nie innej części Pomorza Gdańskiego jest przypadkowy, czy raczej losowy. W moim zamyśle jest opracowanie całości materiału zgromadzonego w PMT. Rozważania te mają więc charakter części większej całości i stanowi *sui generis* próbę podjęcia się tego rodzaju badania nazewnictwa geograficznego. Dodam, że materiał toponimiczny w PMT pochodzi z terenów powiatów sprzed ich kasacji w 1975 r. Szczegółowe informacje dotyczące terenu badanego przez Gdański Zespół Onomastyczny można znaleźć we wstępie do pierwszej części tej serii, która poświęcona jest toponimii powiatu kościerskiego [Breza 1974]. Wybór jest tu przypadkowy i ma wyłącznie służyć ukazaniu, w jaki sposób można, według mnie, współcześnie badać nazewnictwo (w tym wypadku geograficzne), które poddane wcześniej zostało zetymologizowaniu. Hubert Górnowicz zebrał i omówił 1175 nazw terenowych lądowych, z czego 371 to nazwy łąk, 346 – pól, 205 – lasów, 139 – wzgórz, 44 – dróg, 32 – obniżeń terenowych, 10 – wysp, 6 – cmentarzy, tyleż samo nieużytków, 5 – samotnych drzew, 4 – głazów narzutowych i przylądków i po jednej nazwie na półwyspy, choronimy (tu nazwa m.in. Kociewie – terenu dialektalnego, w obrębie którego znajduje się powiat starogardzki) [Górnowicz 1985: 209].

3.1. Co z nazw tych można wyczytać?

Pierwszą informacją, jaką można wyczytać z nazw terenowych, to charakterystyka terenu. Charakterystyka ta dotyczy ukształtowania pionowego, poziomego, flory i, rzadziej – fauny, jak również przynależności itp.

3.2. Ukształtowanie terenu

3.2.1. Ukształtowanie poziome

Uwagę zwraca określenie terenu położonego na skraju – na skraju lasu lub wsi. Na tak zlokalizowany teren funkcjonowało i do dziś funkcjonuje określenie *kutel*. Według Sychty *kutel* to: 1. 'matnia w sieci', 2. 'kąt, róg', 3. 'pola o powierzchni trójkąta' (Sychta notuje też zdrobnienie – *kutelek* w znaczeniu 2. i 3.) [Sychta 1980: 100]. Hubert Górnowicz notuje takie nazwy terenowe, które z reguły są nazwami łąk. Tak nazwane tereny są terenami przyleśnymi i niejako wcinają się w teren lasu. Według Huberta Górnowicza są to trójkątne łąki przy lasach. Dziś słowo *kutel* jest w dialekcie kociewskim używane na miejsce, które znajduje się przy jakimś innym miejscu o większej powierzchni, np. określenie jakiegoś miejsca w rogu między dwoma budynkami.

Kolejnym określeniem charakteryzującym teren jest *pustkowie*. Górnowicz notuje takie nazwy z części środkowej i północnej części powiatu starogardzkiego[1] – terenu, który charakteryzuje się właśnie tym, że jest płaski, niezalesiony. Do tego rodzaju nazw należy zaliczyć: *Rówizna* (pole), *Pustkowie* (pole), a także *Patelnia*. Nazwy te, co charakterystyczne, nie występują w południowej i zachodniej części badanego powiatu. Ta część, to teren Borów Tucholskich (używając określenia Bory Tucholskie, mam na myśli nazwę terenu geograficznego, a nie dialektalnego), a więc teren lesisty, bez większych połaci pustych i płaskich.

Jeżeli wspomniałem o Borach Tucholskich, to należy zaznaczyć także, że nie ma w dialekcie kociewskim (tak więc i w nazwach – co nie jest oczywiste) rozróżnienia na *bór* 'las iglasty' i *las* 'las liściasty'. Te dwa określenia funkcjonują w dialekcie kociewskim naprzemiennie i zawsze odnoszą się do terenu zalesionego niezależnie czy z drzewostanem iglastym czy liściastym.

Do tego rodzaju nazw, wskazujących na zalesienie terenu, zaliczyć należy te, które pochodzą od słowa gaj: *Gaj*, *Gaje*, *Gajek*, *Duży Gaj*. Dodać należy, że w żadnym przykładzie tego rodzaju określenia, zanotowanym przez Górnowicza, nazwa nie nazywa lasu czy jego części. Nazwy te odnoszą się najczęściej do pól i łąk znajdujących się w pobliżu lasów. Tak więc nazwy te niejako pośrednio wskazują na charakterystykę terenu.

---

[1] Nie podaję dokładnej lokalizacji danych nazw w opracowaniu Górnowicza, gdyż zainteresowany łatwo je odnajdzie w pracy, z której dany materiał pochodzi.

Bardzo częstym określeniem służącym do nazywania danego terenu (w tym wypadku lasu) jest nazwa komponowana. Najczęściej spotykaną konstrukcją jest kompozycja z nazwą osobową (imieniem lub nazwiskiem właściciela) i nazwą wskazującą na rodzaj nazwanego terenu, np. *Bartlewskiego Las*, *Bartnikowskiego Las*, *Cymanów Las*, *Dejnów Lasek*, *Durawy* (n. os. *Durawa*) *Las*, *Galikowskich Las*, *Kasprów Lasek*, *Kowala Lasek*, *Oseckiego Szon* (*Szon* to określenie małego lasu od niemieckiego *Schonnang* 'szkółka leśna' [Górnowicz 1985: 109].

Nie będę tu przytaczał wszystkich tego rodzaju nazw zanotowanych przez Górnowicza. Jednakże już z tych widać, że jako drugi człon najczęściej pojawia się określenie wskazujące na rodzaj nazwanego obiektu: *las*, *lasek*, *bór*, *borek* (gwarowo *bórek*), rzadziej *gaj*, *gajek* (jak już wcześniej wspomniałem nazwa *gaj* służyła także na określenie łąki). Co jest interesujące, wyraz *gaj* i pochodne służą najczęściej do tworzenia nazw pól i łąk, a nie jakby na to wskazywała etymologia lasów. Jeżeli zaś przyjrzeć się bliżej pierwszym członom danych nazw, to zauważyć się daje, że są to nazwy osobowe w liczbie pojedynczej lub mnogiej, imiona i nazwiska. Człon ten z pewnością wskazywał na właściciela tak nazwanego terenu. Dodam, że znam takie wypadki z dzisiejszego nazewnictwa powiatu starogardzkiego, w których pole, las czy łąka nosi nazwę poprzedniego właściciela, a nie obecnego. Wskazywałoby to na ugruntowanie się danej nazwy w systemie onimicznym danej społeczności.

3.2.2. Ukształtowanie pionowe

Kolejnym, bardzo częstym określeniem terenu, używanym w nazwach terenowych w powiecie starogardzkim, jest *góra*. Wyraz ten występuje samodzielnie jako nazwa własna lub, częściej, z przydawką charakteryzującą. Dodać należy, że słowo *góra* niemal zawsze służy tworzeniu nazwy jakiegoś wzniesienia. Nawet jeżeli jest to pole, które wznosi się nad otaczającym terenem. Podobnie jak w wypadku nazw terenowych z członem las, tak i tu przeważają nazwy ze wskazaniem na właściciela. I podobnie jak w wypadku nazw z członem *las*, tak też i tu występują nazwy, które w swojej konstrukcji zawierają nazwisko poprzedniego, a nie obecnego właściciela. Pytanie, jakie się jawi w takich wypadkach, to: czy takie nazwy przetrwają w danej społeczności przez dłuższy czas, czy tylko do momentu, gdy odejdą ostatni pamiętający jeszcze właściciela, którego nazwisko lub imię użyte jest w danej nazwie. Oczywiste jest to, że dziś należałoby przeprowadzić kolejne badania terenowe, by sprawdzić, czy tak jest w rzeczywistości. Jednakże chyba można zaryzykować i stwierdzić, że tak jest. Gdy zbierałem materiał do pracy magisterskiej (lata 1999/2000) około dwudziestu lat po ukazaniu się monografii Górnowicza [Górnowicz 1985], to zaobserwowałem takie właśnie zjawisko. Na przykład nazwa wzniesienia nad jeziorem Czarnym w Osieku (z terenu tej miejscowości zbierałem materiał onimiczny, miejscowość ta znajduje się w po-

wiecie starogardzkim i sporo zebranych przeze mnie nazw znalazło potwierdzenie już u Górnowicza) brzmi *Wrzałkowa Góra*. Jest to wzniesienie z usytuowanym gospodarstwem, którego właścicielem był niegdyś Wrzałka. Dziś mieszkają tam jego potomkowie o nazwisku Lipke. Jednakże na określenie tego wzniesienia w społeczności Osieka nadal funkcjonuje nazwa *Wrzałkowa Góra*. Na marginesie dodam, że z górą tą wiąże się legenda, jakoby mieszkał na niej zły brat, po przeciwnej stronie wsi zaś mieszkał dobry brat – dziś część Osieka 'Dobry Brat' z ośrodkiem rehabilitacyjno-wypoczynkowym nad jeziorem Kłębie.

Z jakimi nazwami tego rodzaju mamy jeszcze do czynienia w powiecie starogardzkim? Spotkać można samo określenie wskazujące na charakter terenu: *Góra*, *Górka*, *Górki* – te są stosunkowo rzadkie. Częściej natomiast występują nazwy z członem określającym – dzierżawczym lub charakteryzującym dany teren, np. *Czarna Góra*, *Czerwona Góra*, *Biała Góra*, *Brzozowa Góra*. Ta ostatnia nazwa charakteryzuje dany obiekt ze względu na jego florę. Zadać należałoby pytanie, dlaczego powstały takie nazwy, jak *Czarna*, *Czerwona*, *Biała Góra*. Domyślać się można, że i w wypadku tych nazw motywacją była charakterystyka fauny tych wzgórz. *Biała Góra*, to prawdopodobnie teren odsłonięty, wystawiony na promienie słoneczne. Jak wspomniałem, najwięcej jest nazw z członem wskazującym na obecnego lub wcześniejszego właściciela tego terenu: *Bąkowe Góry*, *Górnowiczów Góra*, *Jańcowa Góra*, *Kaczykowa Góra*, *Kalkowskiego Góra* itp. Na uwagę zasługuje nazwa *Łysa Góra*, która posłużyła za określenie aż czternastu obiektom w powiecie starogardzkim. Nazwa ta złożona jest z członu *łysa* 'nieporośnięta' [Sychta 1980: 115] i członu określanego *góra*. Nazwa ta sugerowałaby, że jest to wzniesienie nieporośnięte, jednakże dodatkową motywacją jest tu chyba utrwalone w kulturze skojarzenie *łysej góry* z miejscem zlotów czarownic i praktyk satanistycznych.

Na określenie terenu, na jego charakterystykę ukształtowania pionowego wskazują takie nazwy, jak: *Kubatka*, *Czubek*, *Szpic*. Charakterystyce pionowego ukształtowania służą także nazwy wskazujące na obniżenia terenu. Takie nazwy zbudowane są niejako na bazie dół (i pochodnymi): *Dolna Droga*, *Dołek*, *Doły*, *Dół*, *Duży Dół*. Do takich zaliczyć też należy *Głęboka*. Górnowicz notuje aż sześć takich nazw i zawsze służą one nazwaniu łąki. W tej grupie nazw mieszczą się również: *Głęboka Droga*, *Głębokie Bagno*.

3.2.3. Flora i fauna

Kolejną rzeczą, jaką obok ukształtowania poziomego i pionowego terenu można zbadać, jest flora i – rzadziej – fauna danego terenu.

Jeżeli chodzi o florę terenu powiatu starogardzkiego, to najczęściej występują takie, których bazą są nazwy drzew występujących na tym terenie. Spotkać można np.: *Jałowce*, *Jałowiec* – są to nazwy pól. Obiekty tak nazwane charakteryzowały się najprawdopodobniej tym, że na nich występowały te ro-

śliny lub tym, że u ich brzegu rosły właśnie te rośliny, które pozwoliły w dostateczny sposób scharakteryzować dany obiekt. Dodać należy, że nazwy komponowane z członem nazywającym drzewo charakterystyczne są dla pól i łąk, a nie dla lasów czy ich fragmentów. Do nazw charakteryzujących florę zaliczyć można: *Jałowce*, *Jałowcowa Góra*, *Jałowiec*, *Koszyczka*, *Krużka*, *Krzywa Lipa*, *Leszczynowy Ostrów*, *Lipica*, *Lipiogórka*, *Lipowy Ostrów*, *Lipskie Łąki*, *Lipskie Pola*, *Lipy*, *Na Cisnę*, *Olchy*, *Olszak*, *Olszanek*, *Olszewa*, *Olszewie*, *Olszowate*, *Olszowe*, *Olszynki*, *Olszyny*, *Osiniak*, *Osy* (tu obok znaczenia *osa* 'osika' nazwa ta może być interpretowana też jako nazwa owada, wtedy wskazywałaby na faunę, a nie florę terenu), *Pod Chojną*, *Pod Cisem*, *Pod Cybulą* (tutaj *Cybula* może wskazywać na mieszkańca o takim nazwisku), *Pod Dąbrówkę*, *Pokrzywka*, *Pokrzywowe*, *Rzepnisko*, *Stary Klon*, *Szadykierz*, *Trzciniak*, *Trzciniata*, *Żurawiny* itp.

Jak widać wszystkie te rośliny, których nazwy posłużyły do utworzenia danej nazwy, to rośliny rosnące na terenie Kociewia, w tym na terenie badanego powiatu starogardzkiego. Zauważyć też należy, że obok nazw roślin znanych językowi ogólnemu można także znaleźć takie, których postać charakterystyczna jest dla dialektu kociewskiego, np. *krużka* 'gruszka'.

Kolejna grupa nazw, to wskazujące na faunę danego terenu. Do tego rodzaju nazw zaliczyć można: *Jelenie*, *Jeleni Róg*, *Kozia Łąka*, *Kozi Dół*, *Kozłowa* (tu możemy mieć do czynienia z nazwą dzierżawczą od nazwy osobowej *Kozioł*, gwarową *Kozieł*, która obok tego, że równa jest nazwisku, często jest przezwiskiem od popularnego nazwiska *Kozłowski*), *Lisaki*, *Lisiaczek*, *Lisia Góra, Lisiak*, *Lisi Dół*, *Lisie Jamy*, *Góry*, *Mysza Góra*, *Padalcza Łąka*, *Pijawcze*, *Pijawek*, *Robacza*, *Robaczak*, *Robakowa Droga*, *Robal*, *Rybie Łąki*, *Sarna* (dziś *Sarnia* 'łąka'), *Sowia Buda*, *Świńskie Gniazdo*, *Ucho*, *Kąt*, *Węgornia* 'miejsce do łowienia węgorzy', *Wilczak*, *Wilcza Parowa*, *Błota*, *Łapy*, *Ogrody*, *Pazur*, *Zajączek*, *Fabianek*, *Żabie Błotko*, *Żurawiak*.

4. Wnioski

Nie są to, oczywiście, wszystkie zagadnienia, jakie wiążą się z językowym obrazem świata i jakie można zaobserwować, badając nazewnictwo geograficzne (i nie tylko geograficzne). W rozdziale tym starałem się pokazać, jak na podstawie nazewnictwa można odtworzyć obraz świata z czasów, gdy dane nazwy powstawały. Przedstawiłem obraz czy charakterystykę terenu powiatu starogardzkiego, jaki jawi się w nazwach. Omówione zostały: poziome i pionowe ukształtowanie terenu, jak też flora i fauna charakterystyczna dla powiatu starogardzkiego. Należy oczywiście pamiętać o tym, że autorami zawartych w *Pomorskich Monografiach Toponomastycznych* etymologii nazw są onomaści, którzy opracowywali

poszczególne powiaty czy typy strukturalne[2] nazw Pomorza Gdańskiego. Jednakże tak dokładne i szczegółowe opracowania nazewnictwa jakiegoś regionu, jak też brak do tej pory innych, co ważniejsze – sprzecznych propozycji etymologii pozwala sądzić, że są one właściwe. Dlatego też zasadne wydaje się badanie językowego obrazu świata zapisanego w nazwach.

Bibliografia

Belchnerowska Aleksandra, 1981, *Bazy leksykalne ujawnione w nazwach geograficznych ziemi kołobrzesko-koszalińskiej*, „Słupskie Prace Humanistyczne" II, Słupsk, 121–129.

Belchnerowska Aleksandra, 2001, *Nazewnictwo Pomorza a jego krajobraz*, [w:] Wojciech Łysiak (red.), *VI Konferencja Kaszubsko-Pomorska. Materiały z konferencji Darłowo 8–9 września 2000*, Poznań, 37–39.

Breza Edward, 1974, *Toponimia powiatu kościerskiego*, „Pomorskie Monografie Toponomastyczne" 1, Gdańsk.

Górnowicz Hubert, 1985, *Toponimia powiatu starogardzkiego*, PMT VII, Gdańsk.

Jakus-Borkowa Ewa, 1981, *Nazwy związane z zakładami przemysłowymi gospodarki leśnej występujące w toponimii Kociewia*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Prace Językoznawcze" 7, Gdańsk, 47–77.

Jakus-Borkowa Ewa, 1982, *Bazy piec, huta, smoła i węgiel w toponimii regionu świeckiego*, „Słupskie Prace Humanistyczne" 3, Słupsk, 167–178.

Jakus-Borkowa Ewa, 1984, *Toponimy związane z terminologią morską na Pomorzu Gdańskim*, [w:] Henryk Borek, Stanisław Kochman (red.), *Nazwy własne a wyrazy pospolite w języku i tekście*, Opole, 117–127.

Jakus-Borkowa Ewa, 1986, *Toponimy związane z lokalną terminologią wód bieżących na Pomorzu Gdańskim*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Prace Językoznawcze" 12, Gdańsk, 59–67.

Kęsikowa Urszula, 1976, *Nazwy geograficzne Pomorza Gdańskiego z sufiksem -ov-*, Gdańsk.

Łuszczyńska Jadwiga, 1983, *Nazwy geograficzne Pomorza Gdańskiego z sufiksem -in-*, Gdańsk.

Maćkiewicz Jolanta, 1999, *Słowo o słowie. Potoczna wiedza o języku*, Gdańsk.

Rzetelska-Feleszko Ewa, 2007, *Onomastyka kulturowa*, [w:] Aleksandra Cieślikowa, Barbara Czopek-Kopciuch, Katarzyna Skowronek (red.), *Nowe nazwy własne – nowe tendencje badawcze*, Kraków.

Sychta Bernard, 1980–1985, *Słownictwo kociewskie na tle kultury ludowej*, t. I–III, Wrocław–Warszawa–Kraków.

Treder Jerzy, 1977, *Słownik nazw terenowych z byłego powiatu puckiego*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Prace Językoznawcze" 5, Gdańsk.

Treder Jerzy, 2006, *Nazwy terenowe*, [w:] Jerzy Treder (red.), *Język kaszubski. Poradnik encyklopedyczny*, wyd. II, Gdańsk.

[2] Mam tu na myśli dwie prace z serii PMT: Kęsikowa 1976, Łuszczyńska 1983.

Jarosław Szuta

The image of the world in the microtoponymy of Gdansk Pomerania

(Summary)

This section is the first part of a project to recreate the world, which was seen through the eyes of people making up the names of places no inhabited.

Słowa kluczowe: toponimia, Pomorze Gdańskie.

Key words: toponymy, Pomorze Gdańskie.